

ZA PRENOČIŠČE.

Povest. — Napisal Juraj Pangrac.

I.

Kroparjev Blaž iz Žabje luže je pohajal že tretji teden delat v neko tovarno v Ljubljani. Tam je imel, kakor se je rad pobahal, dobro službo. In vse je bilo dobro; samo to je bil križ, o, velik križ, ker je iz Žabje luže tako daleč v Ljubljano — se reče, če se mora hoditi peš, zjutraj dol, zvečer pa zopet nazaj, kakor je delal Blaž. Kaj menite, štiri ure hoda navsezgodaj v mesto, ondi cel dan robotati, zvečer zopet štiri ure trapati nazaj v vas, in to — razen nedelj in praznikov — dannadan, to niso mačkine solze! Kroparjevemu Blažu so sicer oponašali mlečni in porogljivi vaški navihanci, češ, da ne ume več kot hruške peči, a vendar-le se mu je posvetilo v trdi njegovi butici, ko je že tretji teden vsak večer capljal po štiri ure hodá daleč domov v Žabjo lužo, drugo jutro pa zopet navsezgodaj nazaj v mesto — da to nikakor ne gre več, da se mora ta reč kako prenarediti in preurediti. „Hm,“ je dejal, „kdor ima količkaj v glavi, lahko preudari, da mora zdelati človeka, ako rancá dannadan zvečer v domačo vas, zjutraj pa spet nazaj v tovarno.“ „Hm,“ je dejal in rekel, „saj je še črevljev škoda,“ je dejal, „kaj šele mene, ki sem za podplat višje postavljen, kadar sem obut in grem iz Ljubljane . . .“

O tem je bil torej Kroparjev Blaž gotov, da se ta reč mora kako prenarediti. In tudi o načinu, kako bi se naj prenaredila ta reč, ni ugibal niti za trenutek. Kaj bi družega: v Ljubljani je treba dobiti prenočišče, pa je mir besedi. In tam ostane čez noč Blaž, pa mu ne bo treba več brusiti peta dannadan gorindol: in reč je prenarejena in presukana na pravo stran, pa je amen! Ovbe, saj vendar imajo v Ljubljani otep slame, da mu ga vržejo kam pod peč; ali pa imajo svisli in hleve, kamor zleze Blaž in se zarije v mrvo in prespi vso noč!

Tako naj bi se ta reč prenaredila, pa bi bilo vse v redu.

Ali govoriti je lahko, to je res; toda storiti in dobiti tako prenočišče v Ljubljani, ovbe, to je pa druga reč, čisto drugačna kot na kmetih, to rečem. O tem se je Blaž zadosti poučil.

Ko je prve dni Blaževe službe v Ljubljani kar prihrumelo po končanem dnevnem delu delavcev iz tovarne, tako da je bilo naenkrat vse črno na ulici, in se je tudi on srečno preril v tej gnječi na cesto, ni odhitel naglih korakov na dom, kakor drugi, nego je obstal sredi ceste in se je zagledal v velikansko tovarniško poslopje pred seboj in pa v hiše, ki so se vrstile na obeh straneh ceste. In si je mislil Blaž: „E, ne bo težko dobiti postelje: toliko je hiš in tako prostorne so! Pa kaj — saj meni še treba ni postelje: otep slame v hiši, to je zame; ali pa mi pokažejo na hlev ali v svisli.“

Tako si je mislil Blaž in je jel ugibati sredi ceste, v katero hišo bi stopil, da bi poprosil za prenočišče. In ko se je naposled odločil, da stopi v tisto tik tovarne, je šel bliže. A ko je pregledal hišo čisto od blizu, se mu je naenkrat zazdela pregosposka in preimenitna, in si ni upal stopiti noter, da bi poprosil za prenočišče. Pa se je vrnil zopet na sredo ceste in je ugibal dalje, v katero hišo bi stopil. In je čakal ondi dolgo, razgledaval je in ugibal, kam bi stopil, a se ni mogel odločiti, kje bi poprosil.

Vse hiše so se mu zdele preimenitne, pregosposke. Ena lepša od druge, da takih še ni videl živ dan ne. In si je mislil Blaž: „Kaj bi stal in gledal, ko se pa ne moreš odločiti, kam bi stopil, kje bi poprosil.“ In se je obrnil Blaž in je rekel: „Blaž, storiš pa jutri to, ko že vse razgledaš.“ In Blaž je pokimal z glavo, udaril z nogo, pa naglih korakov odhitel proti Žabji luži.

In tako se je zgodilo tudi drugi in tretji dan. Četrti dan pa si je rekel Kroparjev Blaž, tako si je rekel: „Lej ga no, nič več ne boš lazil dannadan domov, zakaj to je le prehuda; samo ob sobotah večerih boš hodil z naprej k ljubi materi v Žabjo lužo; ob pondeljkih jutrih pa navsezgodaj zopet nazaj v mesto; druge dneve boš pa ostajal čez noč v Ljubljani. Ne more biti drugače; kaj se hoče!“

Tako si je rekel četrti dan Blaž, ko je zopet zastal sredi gnječe na cesti in je bulil v obširna in razsežna tovarniška poslopja in v druge hiše na obeh straneh ceste ter ugibal, kam bi stopil, kje bi poprosil prenočišča. In ko so se razšli tovarniški delavci in je zaostal on sam še na ulici pred tovarno, si je mislil: „Uh, toliko je hiš in tako prostorne so — ne bo težko dobiti prenočišča; pa jaz ne bom izbiral: v prvi se oglasim, pa je amen.“ In je stopil Blaž v prvo hišo tik tovarne, lepo in prostorno, in je dejal: „Slišite, iz Žabje luže sem, Kroparjev Blaž sem, pa delam tukaj v tovarni, dobro službo imam. Pri vas bi rad spal, če bi ne bili hudi; pri vas v vislih ali na hlevu ali na otepu slame v hiši ali pa kar zunaj v veži; se reče, če dovolite.“

Imeniten gospod z mestnimi manirami, ki ni poznal dosti kmetiških navad in življenja po deželi, je vstal od mize, prelepo pregrnjene, ko je prištorkljal Blaž v sobo, storil nekaj korakov gorindol, potem pa se razkoračil pred ptujcem, ki prosi za prenočišče ali kaj, si pogladil lepo dolgo brado ter odgovoril Blažu nekam začudeno, z nasmeškom okoli usten: „Kaj želite? Jaz vas ne razumem; govorite glasneje!“

In Blaž, ki si izprva ni upal skoro prestopiti, tako ga je prevzel tisti blišč in lepota gospodovega stanovanja, in je stal mirno na svojem mestu, kakor v cerkvi — Blaž je požrl v zadregi debelo slino. Potem pa se je odkašljal in je dejal krepko in na glas, zakaj mirno in tiho ni mogel govoriti, tako je dejal: „O, razumeli me boste kmalu, gospod!“ Zdajci se je ojunatil in je iznova govoril: „Vidite, iz Žabje luže sem, Kroparjev Blaž sem. Ne želim pa prav nič ne, samo prosim: lejte, ne smem biti preošaben! Ohte, prostorna je vaša hiša; večja in lepša kot šola in župnišče pri nas doma. Pa kaj bi pravil: mislim, da bi se prav nič ne poznalo, ko bi še

mene vzeli pod streho! Nisem nič izbirčen: otep slame tamle v kotu, ali pa kar v veži, in spal bi kot minister pri cesarju. Če pa ukazete na hlev ali v svisli, tudi ne rečem, da ne grem: še prav rad spim od zunaj. V tovarni sem dobil delo, bo dober zaslužek, nič ne rečem; in pri vas bi pa rad spal, se reče, vas prosim, ako bi ne bili hudi zavoljo tega . . .“

Gospod je uvidel, da ima opraviti s preprostim človekom, ki je morda to pot prvič v Ljubljani in gleda velike hiše v mestu, pa misli, da morajo biti tam zadaj tudi veliki hlevi, obširne svisli in druga gospodarska poslopja, kjer se da prosto in poceni prenočiti, kakor v domači vasi. Zato reče: „Dragi moj, če hočete v mestu prenočiti, glejte, ondi tretja hiša! Tja pojdite in se oglasite za prenočišče!“ In pokaže mu dobro znano gostilno „Pri starem mizarju“ v Ljubljani.

„Ne zamerite gospod, ali ni tam gostilna?“

„Kajpada! Kje pa hočete prenočiti? — Pojdite lepo v gostilno, naročite si ondi večerjo, potem pa poprašajte še za prenočišče.“

„Moj Bog, menda ne bom koj prve dni posedal po gostilnah in zapravljal denar, težko prisluženi in nikoli dovolj premišljeno izdani denar? Kaj bi pa mati rekli doma! — Gospod, kaj bi ugibala, kar pri vas ostanem, pa je. Nič se ne bojte, nisem umazan: Kadar bodo plačevali v tovarni, ne rečem, da bi ne plačal pol litra za vas, in nič za to, čeprav še vogal kruha povrhu. Dela pa tudi ne boste imeli z menoj, kaj še? Sam bom nosil slamo v hišo ali vežo, kamor boste veleli, in sam bom pometal za seboj. Saj bom utegnil . . . Veste, pa še raje vidim, da bi si kar v veži postiljal; tukaj v hiši imate čedno, kakor v cerkvi: ne upal bi si sezuti škornjev, kajše zakašljati in pljuniti po tleh . . .“

Gospod ni vedel, ali bi se jezil ali smejal. Pa bolj mu je šlo na smeh; zakaj grizel si je ustnice in ni dolgo nič odgovoril. Blaž pa je bil tedaj trdno uverjen, da je prenočišče že dobljeno, udobno in ceneno, tik tovarne v veliki in prostorni hiši. „O, to bodo mati veseli!“ si je mislil natihem; potem pa, ko gospod le še ni odgovoril ne tako ne tako, in je dokaj časa samo gledal v Blaža, je pa ta to reč tako razložil, da mu hoče dati gospod kar v hiši kot. Tedaj je pa slekel Blaž rokavnik, ga zložil in zgrnil in položil v kot ter sedel nanj, rekoč: „Gospod, jaz vam povem, prve gobe, ki najdem po žabjeluških gozdih, prinesem vam; pa tudi žab vam nalovim v postu, ki jih gospoda rada jé, meni pa ni nič zanje. Zakaj, jaz hočem, ker sva se zdaj prijazno in prijateljsko domenila zastran prenočišča, da tudi zanaprej ostaneva prijatelja . . .“

„Ampak, prijatelj moj, tukaj ne morete prenočiti, jaz nimam postelji za ptujce,“ je dejal raposled gospod, smeje se in vedno zroč v čudnega gosta.

Blažu se je mehko storilo okrog srca. „Lejte, še postelj bi mi dal ta bradati, dobri gospod, ko bi bila le katera odveč v njegovi hiši in pripravljena za ptujega človeka,“ si je mislil, nato je dejal: „Gospod, rečem vam, na postelji sem malokdaj spal. Zastran tega bodite kar brez skrbi; jaz sem na vse navajen. Zame je dobro, kakor je. Še zunaj na cesti bi

zaspal, če bi ne bilo drugače, in bi me pustili ljudje pri miru. Kaj šele tukaj v hiši ali pa v veži, kjer je vse tako čedno zlikano. Gospod, rečem vam, kar zadovoljen sem s temle kotičkom, kjer bi rad bil podnevi, da bova skupaj in se še kaj pomeniva; za ponoči je pa zame še veža predobra.

„Ali to nikakor ne gre, da bi tukaj prenočevali.“

„Oh, gospod, nikar si tega ne vtepaite v glavo. Vi ste predobrega srca; boste videli, šlo bo, šlo, pa še prav dobro. Zvečer se vležem in zaspim, zjutraj se pa zbudim, kadar bo treba vstati. In če bo malo bolj trdo v veži, kaj mi mar! Saj tega ne bom vedel, ko bom spal! In do jutra, ko pohitim v tovarno, bi že tudi pozabil. Nič se ne smejaite, boste videli, da pojde, pa še prav dobro.“

„Ampak jaz vam ne pustim v veži spati! Ste razumeli!“

„O, razumel, razumel! Kaj bi ne, ko tako glasno in razločno poveste, da bi vas moral slišati, ko bi bil tudi gluhi. Ali rečem vam, Kroparjev Blaž ni gluhi! Dobro slišim, to je res. Toda, če ne pustite v veži spati, če mislite, da je pretrdo ali premraz tam, saj ne rečem, da bi ne prenočeval tukaj v sobi. Ali to vam rečem: pri vas je tako lepo, da bi ložje molil v sobi kakor spal. Pa kakor je vaša volja; jaz se ne bom prerekal, kakor ukažete: ali v veži ali pa v sobi, — zame povsod dobro.“

Gospodu se je to razgovarjanje zdelo že sitno. Okrenil se je ter premeril parkrat sobo gorindol. Potem pa se je ustavil zopet pred Blažem, ga pogledal resno in dostojanstveno ter mu rekel precej trdo: „Ne v sobi, ne v veži, ne kje drugje ni prostora pod mojo streho za Kroparjevega Blaža . . .“

Blažu je zaprlo sapo. Pogledal je gospoda z dolgo brado in le nekaj zajecal. Zakaj ni mu šla beseda več iz ust, ko so naenkrat zagledale njegove strmeče oči na gospodovem obrazu, kjer je pravkar še tako lepo in mehko sijalo mlado solnce, črne, pogubonosne oblake. In Blaž je pobral svoj rokavnik v kotu, ga vrgel preko rame in naposled rekel z bolj tihim glasom: „Gospod, ne zamerite, jaz sem menil, da mi le postelj ponujate, ko ste mi branili v veži postiljati! Pa zdaj vem, kakšne so vaše misli: pri vas torej ne dobim prenočišča? Kaj se hoče, imate že svoj prav; jaz vam nič ne zamerim, pa tudi vi ne bodite hudi. V Ljubljani je toliko hiš, velikih in prostornih, in ura še ni pozna, bom že dobil še prenočišče. Pozdravljeni! In še enkrat vam rečem: nič ne zamerite!“

In Blaž je prijel za kljuko, da bi šel. A tisti gospod ga ustavi, rekoč: „Blaž, bržčas še niste dosti hodili po svetu in vam razmere v mestu niso znane. Tako vam povem, Kroparjev Blaž, ako hočete stanovati v mestu, si morate stanovanje najeti . . .“

„Gospod, jaz ne potrebujem stanovanja. Jaz želim samo majhen kotiček, kjer bi prebil noč, drugega nič.“

„I no! Prenocišča vam je treba!“

„I kajpak! Zato sem pa stopil sem k vam in poprosil; pa že ni nič!“

„Ampak jaz ne oddajam ne postelj ne prenočišča ne kotičkov, kjer bi se dalo prespati noč. Pa tudi mestni prebivalci so takih misli.“ In potem

je še poučeval Blaža tisti gospod, da je v Ljubljani mnogo hiš, lepih in prostornih, a v vsaki hiši je ljudi kakor mravelj v mravljišču, tako da je domala vsak kotiček že zaseden. To se Blažu ni dosti zdelo verjetno; saj je videl dosti praznega prostora, n. pr. v veži, že kar pri tem gospodu, a je previdno molčal . . . ; gospod ga je pa dalje poučeval, kod je treba iskati prenočišča v Ljubljani, in da je treba plačati za vsako noč toliko in toliko.

„Oho, tistega pa ne,“ je ugovarjal Blaž, „da bi plačeval za prenočišče toliko in toliko! Gospod, toliko hiš je v Ljubljani, in velike so, prostorne tudi, bo že še za Kroparjevega Blaža prostora v njih! Kaj bi! Poprašam v drugi hiši, v tretji . . . ; e, en kotiček se bo že iztaknil, prenočišče bom že dobil, kaj bi tisto!“ . . .

Tako je dejal Blaž, se poslovil od bradatega gospoda, ki ima veliko in prostorno hišo, tik tovarne, kjer bi bilo tako udobno prenočevati, — stopil na ulico ter ogledaval iznova lepe in prostorne hiše na obeh straneh ceste in ugibal, kam bi zdaj. Pa ni dolgo ogledaval, pa ni mnogo ugibal: kar v drugo hišo je stopil. In ko je tudi tam slabo naletel, je poprašal v tretji, četrti . . . a nikjer ni ubral prenočišča, ki bi bilo po njegovih željah. Povsod so zahtevali denarja, denarja . . . o tem pa je Blaž tako nerad slišal! In ko je stopil Blaž v zadnjo hišo, ki jo je še odločil za povprašanje, je bil zaradi brezuspešnega poizvedovanja že precej unevoljen. Ko so pa tudi tam zahtevali zopet plačilo za prenočišče, je bil že Blaž kar precej iz sebe. Začutil je v svojem srcu, da so v Ljubljani sami pravi Judje doma . . . od tistega rodu, ki so križali samega Zveličaja. In Blaž je začel očitati ljudem, da niso krščeni, ampak neumniki. Pa je pristopil tedaj mož pravice predenj, ga prijel trdo in ga scesljal na cesto . . .

O, to je gledal Blaž, ko mu je mož pravice bral sredi dolge Ljubljane levite. Ko je pa Blaž tudi to prestal, je rekel nevoljno: „Kaj se bom pre-rekaval s to mestno gosposčino; figo, nič več ne poprosim v Ljubljani za prenočišče!“ In je pljunil v tla, rekel mestu in možu pravice: z Bogom! — pa jo ubral po Dunajski cesti čez Posavje, črnuški most, Gameljne in Skaručno domov v Žabjo lužo. Pač bi bil imel bliže, ko bi jo bil mahnil preko Št. Vida in Šmartnega domov. A kaj, ko se je pa moralo po tej poti iti čez tacenski most, kjer je bilo treba plačati od osebe dva stara krajcarja mostnine. Da bi se temu izognil in ne izdajal po nepotrebem denarja, je naredil Blaž velik ovinek in jo je uprasnil rajši preko črnuškega mosta v Žabjo lužo.

(Dalje prih.)

